

מה גורם "מחוסר אמנה"?

א. בבא מציעא מט ע"א
 רב כהנא יהבי ליה זוזי אכיתנא, לסוף אייקר כיתנא. אתא לקמיה דרב, אמר ליה במאי דנקיטת זוזי הב להו, ואידך דברים נינהו ודברים אין בהן משום מחוסרי אמנה.
 • דאיתמר "דברים: רב אמר אין בהן משום מחוסרי אמנה. ורבי יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה."

ב. משנה שביעית י:ט

המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה ממנו הלוחה מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר רוח חכמים נוחה ממנו כל המטלטלין נקנין במשיכה וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו:

ג. בבא מציעא מח ע"א

והנושא ונותן בדברים לא קנה והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו.

ד. רמב"ם הלכות מכירה פרק ז:ח

הנושא ונותן בדברים בלבד הרי זה ראוי לעמוד לו בדבורו, אף על פי שלא לקח מן הדמים כלום ולא רשם ולא הניח משכון, וכל החוזר בו בין לוקח בין מוכר אף על פי שאינו חייב לקבל מי שפרע הרי זה ממחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו.

ה. בעיית אי-קיום דברים

אין איסור	ר"ש משאנץ	כלשון "אין רוח חכמים נוחה הימנו"
דרבנן	ראנ"ה	שארית ישראל לא יעשו עולה
דאורייתא	ראב"ד-רשב"א-רא"ש	הן צדק

מה גורם "תרעומת"?

שולחן ערוך	גורם התרעומת	מה קרה?	עוה-עו.
ח"מ שלב:א-ב	קצת כסף	הטעו זה את זה לקבל פחות או לשלם יותר	עוה-עו.
	קצת כסף	גרם לבעל הספינה לקנות חבלים ארוכים	עט.
ח"מ שלג:א-ב, ז	השתדלות	חזרו בהן פועלים או בעל הבית	עו:
ח"מ שי:ב	השתדלות	השוכר חמור צריך לחפש חמור חדש למלא מקום החמור המת	עט.
ח"מ שיא:ו	עגמת נפש	בעל הספינה צריך לשנות הקצב או להתמודד עם שוכרים חדשים	עט:

ו. בבא מציעא עה-עו:

משנה: השוכר את האומנין והטעו זה את זה אין להם זה על זה אלא תרעומת...
גמרא: "חזרו זה בזה" לא קתני אלא "הטעו זה את זה" - דאטעו פועלים אהדדי. היכי דמי?
 דאמר ליה בעל הבית זיל אוגר לי פועלים ואזל איהו ואטעיניהו. היכי דמי?...
 • דאמר להו [שליח בעה"ב] "שכרכם על בעל הבית" [והוא הוסיף על הצעת בעה"ב] - ולחזי פועלים היכי מיתגרי? לא צריכא דאיכא דמגר בארבעה ואיכא דמתגר בתלתא, דאמרו ליה "אי לאו דאמרת לן בארבעה, טרחינן ומתגרינן בארבעה."
 • איבעית אימא הכא בבעל הבית עסקינן, דאמרו ליה "אי לאו דאמרת לן בארבעה, הוה זילא בן מילתא לאתגורי."
 • איבעית אימא לעולם בפועלים עסקינן, דאמרי ליה "כיון דאמרת לן בארבעה, טרחינן ועבדינן לך עבידתא שפירתא..."
 • איבעית אימא לעולם דאמר ליה בעל הבית בארבעה ואזל איהו אמר להו בתלתא, ודקאמרת 'סבור וקביל', דאמרי ליה "לית לך 'אל תמנע טוב מבעליו'?"...

איבעית אימא האי תנא "חזרו" נמי "הטעו" קרי ליה, דתנאי "השוכר את האומנין והטעו את בעל הבית, או בעל הבית הטעה אותן, אין להם זה על זה אלא תרעומת." במה דברים אמורים? שלא הלכו...

ז. בבא מציעא עט ע"א

אמר רבה בר רב הונא אמר רב: השוכר את החמור לרכוב עליה ומתה לו בחצי הדרך, נותן לו שכרו של חצי הדרך, ואין לו עליו אלא תרעומת...
 • לעולם דלא שכיח לאגורי, ומשום דאמר ליה [בעה"ב] "אילו בעית למיתי עד הכא, לאו אגרא בעית למיתב?"

ה. בבא מציעא עט ע"ב

תנו רבנן: השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי הדרך, נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת...
• אלא מאי 'פרקה'? דפרקה לטועניה בגויה. אלא מאי תרעומת?

- משום שינוי דעתא.
- אי נמי לאשלא יתירא.

ט. שו"ע חושן משפט שלג:א

השוכר את הפועלים והטעו את בעל הבית, או בעל הבית הטעה אותם, אין להם זה על זה אלא תרעומת.

י. שו"ך חושן משפט סימן שלג ס"ק א

אלא תרעומות. שיכול בע"ה לומר לפועל "השכר עצמך במקום אחר" וגם הפועל אומר לבע"ה "צא ושכור לך פועל אחר", אלא שיש על החוזר תרעומות בשביל הטורח. עכ"ל טור והוא מדברי הרא"ש.

• ומשמע מלשונם שכתבו בשביל הטורח דמשום שינוי דעתם ליכא דאע"ג דלעיל סימן שי"א סעיף ו' גבי ספינה כתב הרא"ש והטור והמחבר דיש עליו תרעומת משום שינוי דעתם דאיש אחר, שאני התם כיון שפרק' בחצי הדרך וכבר הרגיל עמו חצי הדרך, משא"כ הכא שחוזר מיד

ולפ"ז היכא דאין כאן טרחא כגון שמוצאין בע"ה אחר להשכיר את עצמן אין להן עליו אפ"ל תרעומת וכן כ' הנ"י פ' האומנין... ונראה שהוא מפרש שינוי דעתם גבי ספינה כפירש"י דלא שייך רק גבי ספינה ע"ש, א"נ בנ"י מיירי בשלא הורגל עמהם [עם הפועלים] עדיין.

ולפ"ז צ"ל הא דאיתא בש"ס פ' האומנין דף ע"ו ע"ב "אבל אם יש פועלי' לשכור ואמר צא ושכור מאלו אין לו עליהן אלא תרעומות" היינו דוקא בע"ה על הפועלי', משום שאין דרך בע"ה לטרוח ולהשכיר פועלים אחרים, אף שמוצא לשכור. אבל אם פועלי' מוצאין בע"ה אחר להשתכר אין להן עליו אפ"ל תרעומת.

אבל מ"מ"ש ה"ה פ"ט משכירו' בשם הרמב"ן והרשב"א, דאם היו מוציאין להשתכר אין להן עליו אלא תרעומת שהרי הוא אומר 'צא והשכירו עצמיכם כו', וכ"כ המחבר בס"ב, משמע דתרעומת מיהא איכא לפועלים על הבע"ה ולא כהנ"י. וכן משמע מ"מ"ש הרא"ש וטור ור"י ירוחם ותוס' ומרדכי ואגוד' ד'הלכו' אורחא דמלתא קתני...

יא. פרישה חושן משפט סימן רד:יא

וכתב בעל המאור כו'. כאב"י דאמר התם דף מ"ט דהא דכתיב "הינן צדק יהיה לך" שיהא הן שלך צדק שלא יהא אחד בפה ואחד בלב בשעת דיבורו בהבטחה לא יהיה בדעתו לשנותו. אבל אם נשתנה השער לאחר מכאן והוא חוזר בו מחמת שינוי השער אין כאן חסרון דברים. וזהו דעת בעל המאור שהביא רבינו...

האם יש חיוב כספי במצב של תרעומת?

יב. תפארת ישראל - יכין מסכת בבא מציעא פרק ו משנה א

תרעומת. מדלא קאמר "יש להן תרעומות זע"ז", קמ"ל דאין להן זע"ז שום חיוב, אפילו לצאת ידי שמים:

יג. פרישה חושן משפט סימן שכו:א

תרעומת מיהא יש להמקבל [על] בעל השדה, דצריך ליתן לו כל חלקו בחיטין [ואינו] מנכה לו עבור דלא הוכחש ארעיה. ואי בעי להיות נקי מהתרעומת צריך לפייסו...

תרעומת מאי היא?

יד. בית יוסף יורה דעה סימן רסד

ואני מצאתי תשובת הר"מ עצמו (שם) וכתוב בה שנשאל על מי שנולד לו בן ונתנו ללוי למול, והיה קטן וחלש, ושאלו לאבי הבן מתי נמול אותו ואמר לסוף חודש שיצא מכלל נפל, ובתוך אותו זמן נתייעץ אבי הבן להמתין יותר עד שיחלים, והמוהל הלך חוץ לעיר לצורך קהלו כי לא היה סבור שימול הילד כ"כ במהרה כי עדיין היה הילד חלש, ואח"כ נתייעץ האב למול את בנו לאחר חודש והמוהל לא היה בעיר, ולא רצה להמתין עד שיבא ושלח אחר מוהל אחר חוץ לעיר והודיעו בין יבא לוי בין לא יבא נתתיו לך למולו, ועתה באו שניהם בעיר ביום אחד תודיענו למי יש לו לאב לתת את בנו למול.

והשיב מעשה היה בימי רבינו תם (ב"ק צא: תוד"ה וחייבו) באחד שנתן בנו למוהל למולו ובא אחר וקדמו ובא הראשון לדין על שכר הברכה, ושאלו לרבינו תם והשיב דמילתא דלית בה חסרון כ"ס לא עבדינן שליחותיהו (ב"ק פד:): ואפילו תפס מפקינן מיניה, אבל אם עדיין לא קדמו והרי שניהם עומדים לפנינו אז ודאי אותו שנדר לו תחלה הוא קודם, דלא גרע ממכירי כהונה ולויה דפרק כל הגט (ל.) חשיב להו כאילו אתא לידיהו...

ומיהו אי הדר ביה פירש ריב"ם שאין בית דין יכולים לעכבו מלחזור, אבל הוא עובר משום "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב" (צפניה ג יג) ומותר לקרותו רשע.